

مقدمه مترجمان

پرداختن به تاریخ، هنر و فرهنگ ایران در دوران اشکانی یکی از ضرورت‌های جدید مطالعات تاریخ و تمدن ایران قبل از اسلام است. ضرورت موضوع زمانی بیشتر بر ما آشکار می‌شود که می‌بینیم در دورانی نزدیک به پانصد سال کمترین اطلاعات تاریخی وجود دارد؛ تا بدانجا که هر گاه نام اشکانیان برده می‌شود، بدون کوچک‌ترین تأملی بیتی از شاهنامه فردوسی در خصوص گمنامی این دودمان بیان می‌گردد که

از ایشان به جز نام نشنیده‌ام نه در نامه خسروان دیده‌ام
ترویج این تفکر در میان بسیاری از محققان موجب مشکلات فراوانی در مطالعات تاریخی و باستان‌شناسی این دوران شده است. به رغم کمبود مدارک تاریخی، که این مدارک نیز اغلب به وسیله رقبای اشکانیان نگاشته شده است، و به لطف کاوش‌های باستان‌شناسی در قلمرو وسیع امپراتوری اشکانی، اکنون به جرأت می‌توان گفت که بسیاری از نقاط تاریک تاریخ اشکانی به روشنی گراییده و راه جهت شناخت بهتر این مرحله از تاریخ ایران فراهم شده است.

هر محقق باستان‌شناس، زمانی که مطالعات خود را در زمینه دوره اشکانی آغاز می‌کند در پی جستن منابع و مدارک لازم در خصوص این دوران و مترصد یافتن اطلاعات شایسته‌ای از این دوران تاریک تاریخ ایران است.

یکی از کتب ارزشمند در این زمینه کتاب *نقوش برجسته منطقه الیمایی*، تألیف مشترک شیپمن و واندنبرگ است. آشنا نبودن اغلب دانش‌پژوهان ایرانی با زبان فرانسه یکی از مشکلات اساسی در دستیابی به این اثر ارزشمند بود که بر آن شدید

تا این کتاب را به فارسی برگردانیم. کلاوس شیپمن محقق آلمانی که آثار ارزشمندی در حوزه تاریخ و تمدن اشکانی و ساسانی به رشته تحریر درآورده برای محققان و دانشجویان ایرانی نامی شناخته شده است. از مهم‌ترین کتابهای وی کتاب *مبانی تاریخ اشکانی* است که اخیراً به فارسی ترجمه شده و دیگر کتاب ارزشمند *آتشگاههای ساسانی* است که امیدواریم این کتاب نیز به وسیله محققان به فارسی برگردانده شود. لویی واندنبرگ باستان‌شناس شهیر بلژیکی، مؤلف دوم کتاب حاضر است. نام واندنبرگ برای خوانندگان فارسی‌زبان با کتاب *ارزشمند باستان‌شناسی ایران باستان* شناخته شده است. خدمات ارزشمند و کاوشهای گسترده وی در مناطق مختلف ایران و از جمله خوزستان و لرستان و کارهای ماندگار وی در زمینه تألیف کتاب‌شناسی باستان‌شناسی ایران و انتشار مجله *ارزشمند ایرانیکا آنتیکوا* بر همگان آشکار است. اهمیت دیگر کتاب حاضر که مترجمان را نسبت به ترجمه آن تشویق کرد، اطلاعات ارزشمند آن از دوران حکومت و فرهنگ و هنر الیماییهاست؛ حکومتی محلی که کمتر برای مورخان و باستان‌شناسان شناخته شده است. به لطف بررسیها و کاوشهای باستان‌شناسی در منطقه الیمایی اطلاعات ارزشمندی در این کتاب گرد آمده است. هرچند از زمان نگارش این کتابها حدود ربع قرن می‌گذرد، خوشبختانه می‌توان اذعان کرد که باستان‌شناسان فعال ایرانی با پژوهشهای خود اطلاعات ارزشمند دیگری بر این مجموعه افزوده‌اند.

امید است این کتاب مورد توجه اساتید صاحب فن و دانشجویان عزیز قرار گیرد و ترجمه آن گامی در زمینه شناسایی هرچه بیشتر کشور عزیزمان ایران باشد. در پایان تشکر و قدردانی ویژه خود را از جناب آقای دکتر محمدرضا سعیدی معاون محترم پژوهشی سازمان «سمت»، آقای تورج رهبر دبیر محترم کمیته باستان‌شناسی این سازمان، خانمها منصوره مستوفی و عادلہ مشایخی و دیگر عزیزانی که در زمینه چاپ و انتشار این کتاب حمایت‌های بی‌دریغ خود را ارزانی داشتند ابراز می‌داریم.

مقدمه

این کتاب تک‌نگاشتی است درباره «نقش برجسته‌های صخره‌ای منطقه الیمایی در دوره اشکانی» که برای اولین بار مجموعه آثاری را که تاکنون شناخته شده است معرفی و از این طریق راه را برای تحقیقات بعدی هموار می‌کند. از این نقش برجسته‌ها جز عکسهایی نه چندان مطلوب مدارک دیگری در دست نیست. اسناد تصویری جدید، نقاشیها و شرح جزئیات هر نقش برجسته امکاناتی جدید برای مطالعه و بررسی هنر پارتی در اختیار می‌گذارند.

نقش برجسته‌های صخره‌ای الیمایی به‌رغم نقش مهمشان در قالب هنر پارتی مغفول مانده‌اند. در واقع، در ایران خارج از محدوده الیمایی، فقط چهار نقش برجسته متعلق به دوران پارت (یکی در سرپل و سه تا در بیستون) شناخته شده است که به‌رغم تعداد کمشان، اهمیت خاصی به نقش برجسته‌های الیمایی می‌دهند.

بررسی تمام جنبه‌های نقوش برجسته مقصود این کتاب نیست. هدف نمایان ساختن ویژگیها و مشخصه‌های مجموعه آثار هنر پارتی و تعریف جایگاه بینایی این آثار بین هنر حجاری هخامنشی و هنر صخره‌ای ساسانی است.

این کتاب نتیجه کار مشترک و همکاری نویسندگانی است که تمامی نقش برجسته‌های الیمایی را بارها دیده و بررسی کرده‌اند. چهار فصل بخش اول و فصل سوم بخش سوم را شپمن نگاشته و نگارنده بقیه فصول نیز واندنبرگ است. تصاویر و عکسها در محل تهیه شده و پس از مطالعه و بررسی، شرحی بر آنها نوشته شده است.

از آقای ارنی هرینک، همکارمان در دانشگاه گان و همچنین از اریک

اسمکنس، عکاس و طراحی که تصاویر زیبایی را تهیه کردند، صمیمانه سپاسگزاریم. از خانم کریستین لانگریت سویز و آقای مارک نوگارت که نسخه اصلی را خوانده و اشکالات ما را تذکر دادند نیز قدردانی می‌کنیم. همچنین از خانم برنات موئن دو بواک، حروف‌چین این متن نیز سپاسگزاریم که وظیفه دشواری را بر عهده داشتند.

گان - گوتینگن، ۱۹۸۵